

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”, CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE

**Aspecte ale relațiilor dintre maramureșeni și
bistrițeni în secolele al XV-lea și al XVI-lea**

-rezumat-

Conducător științific:

Acad. Prof. Univ. Dr. Ioan Aurel Pop

Doctorand:

Anca Ramona Hapca

Cluj-Napoca

2012

Cuprins

Introducere

Argument

Conținutul tezei

Capitolul I. Stadiul cercetărilor asupra problematicii studiate

1.1. Izvoarele istorice ce ilustrează tema

1.1.1. Izvoare inedite

1.1.2. Izvoare edite

1.2. Istoriografia relațiilor dintre maramureșeni și bistrițeni în secolele XV-XVI

1.2.1. Direcții generale în abordare

1.2.2. Istoriografia secolului al XIX-lea

1.2.3. Istoriografia secolului al XX-lea

1.2.4. Abordări istoriografice actuale

1.2.5. Considerații finale privind spectrul istoriografic

Capitolul II. Organizarea politico-administrativă a Maramureșului respectiv a Bistriței în perioada secolelor XV-XVI

2.1. Dispunerea geografică. Hotare și căi de acces

2.2. Structura administrativă a comitatului Maramureș în evul mediu

2.2.1. Formele de organizare a Maramureșului în secolul al XIV-lea. Trecerea de la voievodat la comitat

2.2.2. Comitatul Maramureș

2.2.3. Concluzii

2.2. Organizarea politico-administrativă a Bistriței în secolele XV-XVI

Formele de organizare a regiunii Bistrița în evul mediu

Orașul Bistrița, organizarea politico-administrativă

Considerații finale cu privire la organizarea Bistriței

Capitolul III. Tipologia relațiilor dintre comitatul Maramureș și districtul Bistrița

Considerații privind tipologia relațiilor

Correspondența oficialilor conform arhivei Bistriței

Capitolul IV. Relațiile politico-militare dintre comitatul Maramureș și districtul Bistrița

- 4.1. Schimburile de informații dintre Maramureș și Bistrița
- 4.2. Trimiterea de delegați, solii, iscoade și însoțirea oficialilor
- 4.3. Considerații finale cu privire la raporturile politico-militare

Capitolul V. Relațiile economice

- Considerații cu privire la meșteșuguri și comerț
- Aspecte privitoare la pășunatul vitelor, transportarea mărfurilor și vama
- Considerații finale cu privire la relațiile economice

Capitolul VI. Relațiile juridice

- Bazele legislative între cele două regiuni
- Cazuri de omor
- Furturi de animale și neînțelegeri cu privire la hotare
- Înșelăciuni, tâlhării, ținere în captivitate și alte infracțiuni
- Considerații finale cu privire la aspectele juridice

Concluzii

Anexe

Bibliografie

Cuvinte cheie: relații de vecinătate, Maramureș, Bistrița, raporturi politice, legături economice, relații juridice, documente, secolele XV-XVI.

Alegerea temei de cercetare a avut la bază o dublă motivație, atât dintr-o perspectivă obiectivă referitoare la preocupările anterioare legate de studiul istoriei Maramureșului, cât și o alta, subiectivă datorată propriilor origini maramureșene. În cadrul acestei cercetări s-a încercat investigarea tipurilor de raporturi existente între bistrițeni și maramureșeni, având drept punct de pornire informații arhivistice inedite și o familiarizare istoriografică asupra subiectului. Cercetarea în detaliu a imensului număr de documente și a lucrărilor de referință privitoare la trecutul Maramureșului și al Bistriței a relevat de multe ori și în diferite situații aspecte privitoare la aceste relații.

În cadrul demersului de față s-a încercat prezentarea unor aspecte considerate de noi semnificative cu privire la relațiile de vecinătate dintre două micro-regiuni distincte în decursul secolelor XV-XVI, așa cum au reieșit din analiza surselor istorice și a istoriografiei. Datorită faptului că o radiografiere a dinamicii relațiilor dintre cele două unități teritoriale reprezenta o temă întinsă și complexă, care necesita analiza unui volum de documente masiv și diversificat, demers de cercetare de anvergură, lucrarea nu a cuprins în analiza sa toate relațiile existente între maramureșeni și bistrițeni, ci doar aspectele referitoare la relațiile politice, economice și juridice pentru care s-a găsit material documentar. S-a încercat explorarea unei teme mai puțin cercetate la noi, dar importante din punct de vedere istoric, pentru care există date noi de investigație, arhivele furnizând material documentar inedit. Astfel, încercarea de față s-a vrut a fi o tipologizare a raporturilor dintre două zone învecinate diferite din punctul de vedere al organizării teritoriale, al circumscrierii spațiale precum și din perspectiva structurii populației.

Considerăm necesar a prezenta și limitele acestui demers de cercetare care este susceptibil de îmbunătățiri. Cu toate că inițial am pornit de la premisa că vom reuși să studiem în mod organic toate relațiile existente între cele două entități teritoriale, amploarea subiectului, timpul limitat precum și lipsa unor informații concludente cu privire la anumite tipuri de legături pentru perioada studiată ne-a determinat să ne focalizăm doar pe relațiile pentru care am găsit suficient material arhivistic, pentru celelalte tipuri de legături mărginindu-ne doar să amintim informațiile de care am avut cunoștință până în momentul

redactării tezei. De asemenea, inexistența unor informații documentare care să facă referire la un anumit tip de relații între cele două unități administrative studiate nu ne poate determina să credem că nu au existat un astfel de tip de relații. Putem doar să concluzionăm că nu s-au consemnat în scris informații referitoare la acea problematică sau documentele respective s-au pierdut în decursul anilor.

În ceea ce privește metodologia cercetării, ne-am propus o îmbinare a metodelor, pentru o mai bună lămurire a temei propuse. Am optat pentru metodele de cercetare specifice istoriei, concretizate prin analiza documentelor, apelând de asemenea și la metoda comparativă pentru o evidențiere mai clară a asemănărilor și deosebirilor dintre cele două entități teritoriale învecinate, pentru sublinierea particularităților și a elementelor caracteristice fiecăreia dintre ele. Astfel studiul a avut ca metodă de bază analiza de documente, încercându-se atât o investigație calitativă a informațiilor documentare, o analiză interpretativă, cât și cantitativă, în special în ceea ce privește documentele referitoare la corespondența oficialilor, unde s-a încercat o cuantificare a documentelor în funcție de numărul de scrisori existente în anumite perioade de timp. Documentele s-au analizat atât din perspectiva celui care le-a redactat, accentuând contextul social și istoric în care a fost elaborat, cât și din perspectiva informației furnizate în text.

Din punct de vedere structural, teza cuprinde șase capitole fiecare abordând aspecte fundamentale ale raporturilor dintre maramureșeni și bistrițeni. În cadrul lucrării s-a optat pentru o tipologizare clasică a relațiilor regionale și anume aceea în funcție de natura lor. O astfel de strategie circumscrie cel mai bine informațiile documentare acumulate și dă posibilitatea unei analize detaliate a raporturilor în funcție de acest criteriu. Cercetarea dinamicii raporturilor dintre maramureșeni și bistrițeni s-a centrat în jurul a trei perspective pe care le-am identificat la nivelul surselor ca fiind: raporturi politico-militare, legături economice și relații de natură juridică. Cu toate că au existat anumite particularități pentru fiecare micro-regiune în parte, în perioada investigată, se poate observa existența acestor legături de vecinătate.

Raporturile politico-militare în intervalul secolele XV-XVI, au fost marcate de evenimentele și transformări majore de natură politică și socială care au avut loc în această perioadă și care și-au lăsat amprenta și asupra dinamicii acestor relații. Schimbările politice generale din Regatul Ungariei, respectiv transformările din regiunea Transilvaniei au dus la

o intensificare a colaborării la nivelul micro-regiunilor, conducând la formarea unor solidarități regionale. Toate acestea au determinat crearea unor relații de vecinătate complexe, dictate de interesul comun pentru apararea în fața pericolelor și a invaziilor. Nevoia de securitate a determinat o coagulare a forțelor politice regionale în fața pericolelor și o încercare de contracarare a acestora. Transferurile reciproce de informații au fost unul din factorii cheie care au contribuit la această reușită. În pofida tuturor diferențelor existente la nivelul micro-regiunilor transilvane de ordin etnic, religios, social sau cultural se remarcă o încheiere a legăturilor, pentru a face față problemelor comune cu care s-au confruntat. Schimburile reciproce de vești prin intermediul corespondenței si-au adus aportul în intensificarea colaborării și încheierea raporturilor de vecinătate. Se remarcă o strădanie din partea conducerii celor două unități administrativ teritoriale pentru menținerea unor relații de bună vecinătate, care au luat forma sprijinul reciproc sau a colaborării, concretizate prin: anumite înțelegeri cu privire la comerț, pășunatul vitelor și hotare.

În privința legăturilor economice se constată schimburi de mărfuri reciproce. Documentele atestă existența unor acorduri între maramureșeni și bistrițeni atât în privința hotarelor și a pășunatului vitelor cât și în legătură cu scutirile de vamă. De multe ori însă există defecțiuni la nivel individual, persoane singulare încălcând aceste înțelegeri bilaterale. De altfel, participarea directă a locuitorilor fiecărei zone la activități economice în teritoriul celeilalte a generat și apariția unor probleme, neînțelegeri care au dus la crearea corespondenței oficiale legată de problemele juridice. Autoritățile au intervenit pe canalele lor în apărarea intereselor supușilor.

O analiză aparte dedicată relațiilor de natură juridică dintre maramureșeni și bistrițeni cuprinde informații cu privire la principalele problemele existente între populația celor două regiuni: cazuri de înșelăciuni, pagube, atacuri și maltratări, sechestrări de bunuri și ținerea în captivitate a unor persoane, neînțelegeri de hotar și furturi de animale, precum și cazuri de predare a supușilor fugiți, de urmărire a răufăcătorilor și de omor. Aceste raporturi cu privire la probleme juridice s-au circumscris legilor timpului, fiecare zonă încercând sa-și conserve drepturile și libertățile vechi. Judecățile se făceau de către autoritățile din teritoriul de origine al împrecinatului, cu respectarea drepturilor nobililor și a autonomiei judiciare a sașilor bistrițeni.

Relațiile dintre maramureșeni și bistrițeni reprezintă o temă importantă din cadrul istoriei medievale a Transilvaniei pentru care s-au identificat informații concludente ce meritau amintite. Studiarea tuturor acestor tipuri de raporturi, în complexitatea, diversitatea și dinamica lor, are o importanță deosebită atât pentru o bună înțelegere a structurii, funcționării și dinamicii regionale a Transilvaniei în secolele XV- XVI, cât și pentru cunoașterea istoriei politice, economice și juridice a acestor regiuni. Parcurgerea acestor încercări de conturare a relațiilor sperăm să suscite interesul cercetătorilor pentru aprofundarea acestei problematice și să deschidă calea unor analize viitoare mai riguroase sau chiar a unor noi interpretări privind raporturile regionale.